

37. Kuropas M. B. The Ukrainian Americans: roots and aspirations / M. B. Kuropas. – Toronto [etc.]: University of Toronto press, 1991. – 534 p.

References

1. Amerykans'ka Westinghouse mozhe zaminyty Rosiju jak postachal'nyka jadernogo palyva v Ukrainu // Chas i Podii'. – 2015. – №36. – 03 veresnja.
2. Amerykanci kupujut' borgy Ukrainy // Mist. – 2013. – 21 lystopada.
3. Baragura V. Neposyl'ne finansove pereobtjazhennja diaspori / Volodymyr Baragura // Svoboda. – 1993. – Ch.20. – S.2.
4. Bevz T. Suchasna ukrai'ns'ka diaspora: problemy i perspektyvy // Naukovi zapysky Instytutu politychnyh i etnonacional'nyh doslidzhen' im. I. F. Kurasa. – K.: IPIEND, 2007. – Vyp.34. – S.47–59.
5. «Biznes povynen stymuljuvaty urjad do reform»: [vystup Posla SShA v Ukraini Dzheffri Pajjeta na Forumi zhinochogo pidpryemnytva / Pres-sluzhba LvBS] // Chas i Podii'. – 2014. – №22. – 29 travnja.
6. Gaj O. Gryvni – 18! / Oleksij Gaj // Mist. – 2014. – 28 serpnja.
7. Gankevych R. Ukrain'na vpershe zakupyt' derevne vugillja v SShA / Roman Gankevych // Mist. – 2017. – 03 serpnja.
8. Get'man Je. Migranty zalyshajut'sja najlojal'nishymy investoramy v ekonomiku kraïny / Jeva Get'man // Mist. – 2014. – 18 grudnja.
9. Golod I. U SShA – za investycijamy / Igor Golod // Mist. – 2015. – 16 lypnja.
10. Danyljuk anonsuvav pidpysannja ugody mizh Ukrain'noju i SShA pro vzajemnu dopomogu v mytnyh spravah // Chas i Podii'. – 2016. – №20. – 19 travnja.
11. Drakohrust T. Rozvytok migracijnoi' polityky Ukrainy pid vplyvom jevointegracijnyh procesiv / T. Drakohrust // Aktual'ni problemy pravoznavstva. – 2017. – Vyp.1. – S.23–25.
12. Jevtuh V. Zakordonne ukrai'ntstvo / V. B. Jevtuh [ta in.]. – K.: VIK, 2005. – 308 s.
13. Interes inozemnyh investoriv do Ukrainy zalyshajet'sja na vysokomu rivni // Chas i Podii'. – 2014. – №25. – 19 chervnja.
14. Istorija ukrai'ns'koi' emigracii' / B. D. Lanovyk [ta in.]; red. B. D. Lanovyka. – K.: Vyshha shkola, 1997. – 520 s.
15. Klen Je. Kredyty dlja Ukrainy / Jevgen Klen // Mist. – 2015. – 28 travnja.
16. Kovtun A. Misija vykonana / Alla Kovtun // Chas i Podii'. – 2007. – №50. – 13 grudnja.
17. Markus' V. Ukrain'ns'ka diaspora: korinnja i krona / V. Markus' // Viche. – 1992. – №11. – S.143–147.
18. Naskil'ky real'na zacikavlenist' JeS i SShA v gazovyh proektah Ukrainy? // Mist. – 2016. – 04 bereznja.
19. Nedoshytko I. Rol' ukrai'ns'koi' diaspori SShA v ekonomichnomu rozvytku Ukrainy (1991–2011 rr.) / I. Nedoshytko // Naukovi zapysky Ternop. nac. ped. un-tu im. Volodymyra Gnatjuka. – Serija: Istorija / za zag. red. prof. I. S. Zuljaka. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. Volodymyra Gnatjuka, 2012. – Vyp.2. – S.191–197.
20. Sadovyj O. Nacional'ni proekty Ukrainy / Oleg Sadovyj // Mist. – 2011. – 10 lystopada; «Ukrai'na maje potuzhnyj potencial»: [interv'ju iz zastupnykom general'nogo dyrektora Nacional'nogo kosmichnogo agentstva Ukrainy Eduardom Kuznjecovym / spilkuavsja Volodymyr Pavelchak] // Chas i Podii'. – 2007. – №5. – 01 ljutogo.
21. Starykova L. Gryvnja: pershi kroky / Larysa Starykova // Svoboda. – 1996. – Ch.186. – S.2.
22. SShA zacikavleni rozvyvaty sonjachnu energetyku pid Chornobylem // Chas i Podii'. – 2016. – №38. – 22 veresnja.
23. «Ukrai'na zavzhdy v nashomu serci»: [interv'ju z Poslom Ukrainy v SShA Olegom Shamshurom / spilkuavsja Volodymyr Pavelchak] // Chas i Podii'. – 2006. – №8. – 23 ljutogo.
24. «Ukrai'ns'ka ekonomika duzhe dyversyfikovana»: [interv'ju v.o. prezidenta Amerykans'koi' torgovel'noi' palaty Tarasa Kachky / spilkuavsja Ljubomyr Shavaljuk] // Chas i Podii'. – 2015. – №14. – 02 kvitnja.
25. Ukrain'nei v zarubizhnomu sviti / A. M. Shlepkov [ta in.]; AN Ukrainy, Instytut social'nyh i ekonomichnyh problem zarubizhnyh kraïn. – K.: Naukova dumka, 1991. – 140 s.
26. Use trymajet'sja na zarobitchanah // Mist. – 2013. – 19 veresnja.
27. CDAZU. BF.3. Inv. №6322. Kukurudza i kolhozne gospodarstvo // Narodna volja. – 1965. – № 10. – S.4.
28. CDAZU. BF.3. Inv. №6322. Chomu kolhozna produkcija pogana // Narodna volja. – 1965. – №2. – S.1.

29. CDAZU. BF.3. Inv. №6503. Pravnyky ZSA pryjednujot'sja do reform komercijnogo zakonodavstva v Ukraini / Pres-sluzhba UKKA // Svoboda. – 1995. – Ch.133. – S.1, 3.

30. CDAZU. BF.3. Inv. №6503. UKKA otrymav fondy dlja gromads'ko-prosvitjans'koi' programy v Ukraini / Ukrain'ns'ka nacional'na informacijna sluzhba // Svoboda. – 1995. – Ch.129. – S.1.

31. CDAZU. BF.3. Inv. № 6503. UKKA spivpracuje nad komercijnym pravom v Ukraini / Pres-sluzhba UKKA // Svoboda. – 1995. – Ch.54. – S.1.

32. CDAZU. BF.3. Inv. №6504. Vprovadzhennja gryvni pochalosja dosyt' povil'no // Svoboda. – 1996. – Ch.168. – S.1.

33. CDAZU. BF.3. Inv. №6504. Zvigljanyh V. Groshova reforma v Ukraini: problemy ta perspektyvy / Volodymyr Zvigljanyh // Svoboda. – 1996. – Ch.170. – S.2; Zvigljanyh V. Ukrain'na vvodyt' gryvnju / Volodymyr Zvigljanyh // Svoboda. – 1996. – Ch.169. – S.2.

34. CDAZU. BF.3. Inv. №6504. Istorychna symbolika gryvni // Svoboda. – 1996. – Ch.172. – S.2.

35. CDAZU. BF.3. Inv. №6504. Ukrain'ns'ka valjuta stala dijsnistju // Svoboda. – 1996. – Ch.171. – S.2.

36. Churylova K. V Ukrainu vzhe vidpravly vugillja zi SShA / Kateryna Churylova // Mist. – 2017. – 24 serpnja.

37. Kuropas M. B. The Ukrainian Americans: roots and aspirations / M. B. Kuropas. – Toronto [etc.]: University of Toronto press, 1991. – 534 p.

Bilovus L. I., Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Ternopil National Economic University (Ukraine, Ternopil), Lesya_Bilovus@i.ua

The USA Ukrainian Diaspora's economic cooperation with Ukraine as one of the factors of Ukrainian self-identification (based on materials from the Ukrainian-language periodicals of the USA)

The Ukrainian Diaspora's representatives in the USA have always followed closely their historic homeland's developments. Among various forms of cooperation between the Diaspora of the USA and Ukraine today, it is possible to distinguish also the social and economic aspect, which, according to researchers, involves particularly: direct investments by representatives of the Ukrainian Diaspora's business communities, the creation of powerful Ukrainian enterprises and providing them with the assistance for their access to the international market, etc. All the published materials in the Ukrainian-language periodicals of the Ukrainian Diaspora play an important role in highlighting these issues. The research is devoted to the analysis of Ukrainian-language periodicals of the US Ukrainian Diaspora on the subject of the American Ukrainians' economic cooperation and assistance with their historical homeland.

Keywords: Ukrainian-language periodicals, Ukrainian Diaspora, economics, Ukraine.

* * *

УДК 36.09

Махорін Г. Л.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук, Житомирський національний агроєкологічний університет (Україна, Житомир), gennadijmahorin@gmail.com

ВИТОКИ І СТАНОВЛЕННЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ЯК НАУКИ В УКРАЇНІ

Вісвітлюється процес закладення основ ветеринарії як науки в Україні, пов'язаний зі створенням вищих навчальних закладів і наукових шкіл. При написанні статті використовувалися історико-хронологічний метод та методи узагальнення і систематизації уже оприлюднених результатів наукового дослідження проблеми. За підсумками статті можна зробити висновок, що ветеринарна медицина в Україні пройшла значний шлях свого становлення від накопичення знань і досвіду до виникнення наукових шкіл на базі вищих навчальних закладів і самостійних науково-дослідних установ.

Ключові слова: ветеринарна медицина, діагностика, лабораторія, наукова школа, фармакологія.

Кожна наукова галузь є важливою і потрібною. І кожна наукова галузь пройшла у своєму розвитку

закономірні етапи становлення. Аналіз цього процесу викликає науковий інтерес і запит суспільства. Це зумовлює актуальність дослідження історії становлення ветеринарії як науки в Україні.

Даною проблемою в Україні займаються ряд вітчизняних учених – П. І. Вербицький, П. П. Достоевський, Ю. В. Приходько, С. К. Рудик, О. В. Цюняк, В. П. Шульга, І. В. Яценко та ін. Висвітлення історії розвитку ветеринарії як наук нині перебуває ще у стадії докладного вивчення і розкриття, тому поглиблення цієї роботи в даний час є важливим і необхідним.

З далекого минулого протягом тривалого часу ветеринарна медицина ґрунтувалася на народній практиці, яка формувалася шляхом спостереження і нагромадження досвіду. У процесі своєї життєдіяльності людина пізнавала навколишній світ: властивості природних матеріалів і рослин, особливості поведінки тварин, відмічаючи нормальний стан і відхилення від норми, що свідчило можливе захворювання. Помічаючи цілющі властивості певних рослин і речовин, людина спочатку використовувала їх у лікуванні власного здоров'я, а потім асоціативно застосовувала при лікуванні тварин.

В «Ізборнику Святослава», своєрідній хрестоматії енциклопедичного характеру, наводилися відомості про цілющі властивості блекоти, полину, оцту і меду. А онука Володимира Мономаха Зоя, дружина візантійського імператора Олексія Комніна, написала медичний трактат «Алліма», що в перекладі з грецької – «Мазі». З літописів відомі лікар-знахар Агапіт, який перебував при дворі Великого київського князя Володимира і лікував «безмездно», а також Демян-цілитель.

Вже тоді, у часи Київської держави, навчилися діагностувати деякі хвороби, називаючи їх, звичайно, простими народними термінами: морова язва (сибірка), почесуха (короста), жолозо (бешиха), крупка (цистеркоз), златяниця (жовтуха), камчуч (подагра) та ін. Виділилися уже певні професії, представники яких займалися лікуванням тварин – кровопускачі, коновали, конюхи, різники. Методи лікування були ще досить примітивні: окрім застосування різних відварів і мазей, практикували кровопускання, вправлення суглобів, накладення шин у випадку перелому кістки.

Коли у період середньовіччя почали виникати цехові об'єднання, утворилися і цехи ковалів, які не тільки підковували коней, а й лікували їх узвичаєними на той час методами, майже незмінними ще з давньоруської доби. Організованого навчання ще не було, а знання і практичні навички передавалися від майстра учневі. Усталилася традиція спадкової професії, коли батько-майстер виховував із свого сина (синів) продовжувача родинної справи. Справжню медичну освіту українці почали одержувати за кордоном. Найвідоміший і найславніший приклад – доктор медицини і астрономії Юрій Дрогобич (Котермак), який став спочатку навчався у Болонському університеті, а згодом 1491 року став ректором цього навчального закладу. З відкриттям 1593 року у місті Замостя, що неподалік Львова, академії графа Замойського, випускника Падуанського університету, західні українці змогли одержувати вищу освіту вже значно ближче від рідного дому. 4 клас цієї академії називався медичним. Тут студентів навчали запрошені професори, уродженці Львова Ян Урсин і

Симон Бирківський. Перший навчався у Краківському університеті і там одержав науковий ступінь магістра, а потім продовжував навчання у Падуанському університеті, де здобув ступінь доктора медицини. Ян Урсин написав першу в Україні працю про анатомію людини – «Трактат про кістки людського тіла». Симон Бирківський одержав ступінь доктора медицини у Краківському університеті. У академії Замойського він викладав анатомію. Цей навчальний заклад проіснував до 1784 року. Натомість австрійська влада дозволила відкрити Львівський університет.

У Львівському університеті з початку відкриття навчального закладу почала діяти кафедра ветеринарної медицини. Велика роль у налагодженні підготовки медичних і ветеринарних лікарів належала тоді доктору медицини Андрію Крупинському і засновнику вище згаданої кафедри доктору ветеринарії Георгію Хмелю, який став першим президентом Львівського товариства хірургів і ветеринарних лікарів. Кафедра ветеринарної медицини в подальшому стала основою Львівської вищої ветеринарної школи, заснованої 1881 року.

На Великій Україні першим науковим центром медичної і ветеринарної думки став з 1805 року Харківський університет. 1806 року тут почала діяти кафедра лікування тварин, яку очолив німецький професор Федір Васильович Пільгер. Спочатку він був професором Гісенського університету в Німеччині. 1803 року німецькою мовою було опубліковано його двотомник «Систематичний посібник з теоретичної і практичної ветеринарії». 1806 року його запросили викладати на медичному факультеті Харківського університету. Вже невдовзі після дослідження стану тваринництва на Слобожанщині він опублікував статтю під назвою «Коротке міркування про заразу, що лютує в деяких губерніях між рогатою худобою». Він викладав курси загальної і приватної порівняльної зоопатології, краніології, а також спецкурс щодо правильної годівлі домашньої худоби. Професор намагався поєднати науку і практику, тому з цією метою направив Северину Потоцькому, який був попечителем Харківського навчального округу, детальний проект спеціального відділення при університеті зі створенням при ньому клініки для тварин, зоотомічного театру, а також сільськогосподарської ферми для вирощування трав. На жаль, його пропозиції і клопотання залишилися без відповіді. 1817 року Ф. В. Пільгер заснував перший на українських землях спеціальний ветеринарний журнал «Украинский домовод», але вийшло всього лише два номери цього видання. Паралельно він займався лікуванням людей. Це викликало нарікання чиновників Харківської лікарської управи, які зауважували про відсутність відповідного диплома, адже він доктор ветеринарії. У відповідь Ф. В. Пільгер поїхав до Дерптського університету, де екстерном склав іспити на звання лікаря. Повернувшись до Харкова, продовжив викладати в університеті. Але людська заздрість псувала йому життя і відносини з чиновниками від медицини. До речі, подібні проблеми переслідували й інших запрошених до Харкова професорів, які були виховані у дусі ліберальних ідей та просвітництва і різко негативно сприймали консерватизм російського чиновницького апарату.

З 1810 року професором кафедри анатомії і фізіології домашніх тварин при Харківському університеті

працював професор І. Д. Книгін. У 1820–х роках кафедру лікування тварин було реорганізовано в кафедру епізоотології і ветеринарної поліції. 1839 року на базі цієї кафедри виникла ветеринарна школа, перетворена 1851 року на ветеринарне училище, яке одержало статус вищого навчально–практичного закладу. Першим директором училища став Н. Д. Галицький (1818–1885), випускник Харківського університету. Він викладав курс «Інфекційні хвороби», досліджував причини захворювань великої рогатої худоби чумою і пропонував шляхи подолання епідемій цієї хвороби. У цей період тут викладали окрім Н. Д. Галицького також професор Витович, який навчався у Віленському і Віденському університетах, Г. А. Полюта (1820–1897), випускник Віленської медичної академії, який 1879 року підготував і видав підручник «Ветеринарна фармакологія із загальною терапією і рецептурою». Г. А. Полюта проводив дослідження у різних галузях – зоології, епідеміології, токсикології, фармакології, фізіології. Також викладачами цього навчального закладу були Е. А. Островський (1816–1859) та М. Н. Мельниченко, який 1861 року очолив новостворену кафедру теоретичної хірургії і терапевтичну клініку. Він став автором підручника «Курс лекцій з ветеринарної офтальмології». А 1868 року він очолив Харківське ветеринарне училище і багато зробив для перетворення його в інститут. 1873 року це училище реорганізували у ветеринарний інститут [4, с. 169]. Тут викладали і професори Харківського університету – М. М. Бекетов, П. Т. Степанов, В. В. Тихонович, А. П. Шимков, а також засновник української школи мікробіології Л. С. Ценковський. 1876 року у ветеринарному інституті було створено першу не тільки в Україні, а й в усій Російській імперії кафедру патологічної анатомії хвороб, організатором і очільником якої став О. П. Остапенко.

Як зазначають у своїй монографії П. І. Вербицький, П. П. Достоевський, С. К. Рудик, «в інституті було обладнано хімічні лабораторії, приміщення для клінік заразних хвороб дрібних тварин, бактеріологічну лабораторію. З метою підвищення рівня зоотехнічної науки було розпочато будівництво ферми при інституті» [1, с. 126].

Тут викладали В. С. Бобровський (1873–1924), О. М. Макаревський (1863–1942), А. О. Раєвський (1848–1916), який був директором ветеринарного інституту з 1881 по 1901 рік. Він 1887 року організував першу у тодішній Російській імперії бактеріологічну лабораторію при інституті. У цій лабораторії виготовляли вакцину проти сибірки, яку розробив Л. С. Ценковський. А. О. Раєвський наприкінці 1870–х – на початку 1880–х років видав два посібники – «Патологічна анатомія і гістологія домашніх тварин» та «Керівництво до вивчення інфекційних хвороб домашніх тварин». 1896 року при інституті було відкрито бактеріологічну станцію. Тут щороку близько 30 земських ветлікарів підвищували свою кваліфікацію. Наприкінці XIX століття в Харківському ветеринарному інституті працювали відомі учені – О. Ф. Брандт, який очолив кафедру анатомії і створив анатомічний музей, В. Я. Данилевський, завідувач кафедри фізіології і гістології, С. О. Іванов, професор кафедри скотарства та гігієни, І. М. Садовський, завідувач кафедри зоотомії, який після О. Ф. Брандта очолив анатомічний

музей. А. О. Раєвський викладав загальну і спеціальну мікробіологію, бактеріологію. 1903 року він переїхав до Санкт–Петербурга і Харківський ветеринарний інститут 1904 року очолив професор О. П. Остапенко, який також керував і бактеріологічною станцією при інституті.

Ще з утворенням інституту при ньому з 8 травня того ж 1873 року почала діяти школа ветеринарних фельдшерів. До цієї школи приймали осіб, які досягли п'ятнадцятирічного віку і вже закінчили навчання у нижчій сільськогосподарській школі або, щонайменше, двокласне міністерське училище (тобто, яке було у віданні Міністерства народної освіти).

У першому класі вивчали курс фізіології тварин, який читав асистент ветеринарного інституту Т. М. Мануйлов, а також вивчали анатомію свійських тварин – викладання цього курсу забезпечував прозектор Д. П. Поручиков. Заняття проходили в анатомічному театрі ветеринарного інституту. У першому семестрі вивчали патологічну фізіологію, а в другому – патологічну анатомію із загальною патологією – ці курси викладав асистент О. М. Петров. На теоретичних заняттях учням демонстрували препарати з музею при патолого–анатомічному кабінеті інституту, а на практичних заняттях учні робили розтини тварин. Учні школи ветеринарних фельдшерів користувалися підручником «Краткий повторительный курс общей патологии» професора Тальянцева. Окрім спеціальних навчальних дисциплін вивчали латинську і російську мови, арифметику.

У третьому класі цієї школи вивчали також курс епізоотології, який викладав асистент інфекційної клініки І. А. Іванов. Поєднувалися теоретичні і практичні заняття. В курсі частинної епізоотології давалося розуміння сутності інфекційних хвороб: сибірки, сапу, ящура, туберкульозу, чуми великої рогатої худоби, сказу, чуми свиней і собак, холери птиці, бешки свиней [2, с. 16].

На заняттях з епізоотології учні засвоювали правила відбору і пересилання патологічного матеріалу від інфекційно–хворої тварини, методику щеплення та бактеріологічних досліджень. На практичних заняттях учні навчалися застосовувати відповідний інструментарій. Під керівництвом викладача вивчали клінічні ознаки хворої тварини і вчилися ставити діагноз.

У другому і третьому класах ветеринарно–фельдшерської школи учні вивчали екстер'єр свійських тварин – цей курс викладали наприкінці XIX століття К. А. Арбузов та асистент клініки дрібних тварин Р. В. Куницький. Як відмічають відомі дослідники історії ветеринарної освіти в Україні С. К. Рудик та І. В. Яценко, на перше місце були поставлені практичні заняття, на яких учні оцінювали придатність тварин для господарського використання. Спеціальну патологію і терапію з фармакологією викладав учням другого і третього класів асистент терапевтичної клініки В. І. Попов. А провізор Н. К. Кіяшкін проводив теоретичні і практичні заняття з учнями перших – третіх класів. Заняття проходили в аптеці, де учні ознайомлювалися з обладнанням, лікарськими речовинами, зокрема тими, які були розроблені за рецептами працівників клініки ветеринарного інституту.

У Харківській ветеринарно–фельдшерській школі наприкінці XIX – на початку XX століття викладав основи частинної і оперативної хірургії приват–

доцент, а згодом професор, завідувач кафедри хірургії Харківського ветеринарного інституту М. І. Самоделькін. З третього класу учнів ветеринарно-фельдшерської школи залучали до практичної роботи у якості кураторів хворих тварин хірургічної клініки інституту.

Київ був ще одним центром становлення ветеринарії як науки і практичної галузі. Наприкінці XIX століття у Києві діяв Бактеріологічний інститут Товариства боротьби із заразними хворобами. Спочатку його діяльність була спрямована на подолання інфекційних хвороб серед людей. З 1899 року при цьому Бактеріологічному інституті було відкрито окреме ветеринарне відділення, де почали виготовляти вакцини проти сибірки і бешихи свиней. 14 січня 1901 року у Києві почала діяти Ветеринарно-бактеріологічна лабораторія Південно-Західного краю. Як зазначає М. М. Стегней, перед цією установою ставилися такі завдання:

1. проводити точний бактеріологічний аналіз для визначення характеру епізоотій;
2. безоплатно проводити вакцинацію тварин;
3. виготовляти сибіркові вакцини (Ценковського) і забезпечувати ветеринарних лікарів Південно-Західного краю цими вакцинами;
4. вирішувати питання ветеринарно-судового характеру;
5. проводити заняття з бактеріології з практикуючими у повітах лікарями [3, с. 21].

Першим директором і організатором лабораторії був М. Максупов, приват-доцент Юр'ївського ветеринарного інституту по кафедрі епізоотології.

1903 року у Києві утворилося Товариство ветеринарних лікарів Південно-Західного краю. 1913 року у Києві було організовано Крайовий ветеринарно-бактеріологічний інститут, де працював відомий учений у галузі мікробіології і епізоотології С. М. Вишелеський. Він вивчав діагностику сапу, відкрив збудника хвороби інфекційного енцефаломієліту.

1914 року у Києві почав діяти Бактеріологічний інститут медичного напрямку, який обслуговував і Товариство ветеринарних лікарів.

Уже в 1915 році обговорювалася необхідність переведення Київської окружної ветеринарно-бактеріологічної лабораторії в Житомир, адже у Волинській губернії гострішою була епізоотична ситуація. Врешті це було зроблено 12 липня 1917 року, у часи Української Центральної Ради, яка заклала основи становлення української науки і державності. Подальші драматичні воєнно-політичні події на певний час пригальмували розвиток ветеринарної медицини, як і загалом усієї української науки. Лише з 1950-х років помітним став активніший розвиток наукових галузей. Але цей період вимагає окремого докладного висвітлення.

Отже, ветеринарна медицина в Україні пройшла значний шлях свого становлення: від накопичення знань і досвіду до виникнення наукових шкіл на базі вищих навчальних закладів і самостійних науково-дослідних установ.

Список використаних джерел

1. Вербицький П. І., Достоєвський П. П., Рудик С. К. Історія ветеринарної медицини України. – К.: «Ветінформ», 2002. – 384 с.
2. Рудик С. К., Яценко І. В. Ветеринарно-фельдшерська школа при Харківському ветеринарному інституті наприкінці XIX – на

початку XX століть // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2007. – №3. – С.16.

3. Стегней М. М. Становлення ветеринарної бактеріології на Київщині // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини. – С.20–23.

4. Цюняк О. В. Природодослідники Харківського ветеринарного інституту (XIX століття) / О. В. Цюняк // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Історія науки і техніки. – Харків: НТУ «ХП». – 2011. – №1. – С.168–176.

References

1. Verbyc'kyj P. I., Dostojevs'kyj P. P., Rudyk S. K. Istorija veterynarnoi' medycyny Ukraї'ny. – K.: «Vetinform», 2002. – 384 s.

2. Rudyk S. K., Jacenko I. V. Veterynarno-fel'dshers'ka shkola pry Harkivs'komu veterynarnomu instytutu naprykinci XIX – na pochatku XX stolit' // Visnyk Poltavs'koi' derzhavnoi' agrarnoi' akademii'. – 2007. – №3. – S.16.

3. Stegnej M. M. Stanovlennja veterynarnoi' bakteriologii' na Kyi'vshhyni // Problemy zootinzhenerii' ta veterynarnoi' medycyny. – S.20–23.

4. Cjunjak O. V. Pryrododoslidnyky Harkivs'kogo veterynarnogo instytutu (XIX stolittja) / O. V. Cjunjak // Visnyk Nac. tehn. un-tu «HP»: zb. nauk. pr. Temat. vyp.: Istorija nauky i tehniky. – Harkiv: NTU «HP». – 2011. – №1. – S.168–176.

Makhorin H. L., candidate of historical sciences, associate professor of department of social sciences, Zhytomyr national agro-ecological university (Ukraine, Zhytomyr), gennadijmahorin@gmail.com

Sources and becoming of veterinary medicine as sciences are in Ukraine

In the article the process of book-mark of bases of veterinary science as sciences is illuminated in Ukraine, related to creation of higher educational establishments and scientific schools. For writing to the article a historical and chronological method and methods of generalization and systematization of the already promulgated results of scientific research of problem was used. It is possible to draw conclusion on results the article, that veterinary medicine in Ukraine passed the considerable way of becoming from the accumulation of knowledge and experience to the origin of scientific schools on the base of higher educational establishments and independent research establishments.

Keywords: *veterinary medicine, diagnostics, laboratory, scientific school, pharmacology.*

* * *

УДК 94(477)«1991–2014»

Медвідь В. О.,
аспірантка, Інститут історії України
Національної академії наук України
(Україна, Київ), medvidvika@gmail.com

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Розглядаються питання, пов'язані із витоками міжнародної технічної допомоги та початку її залучення в Україні. Наведено перелік основних теоретично-методичних робіт науковців із даної тематики. Зосереджена увага на визначенні пріоритетних напрямів залучення допомоги з розвитку, визначенні найбільшій донори технічної допомоги для України. Надані статистичні відомості Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, щодо діяльності проектів міжнародної технічної допомоги. Зроблена спроба визначити вплив міжнародної технічної допомоги на розвиток демократичних та суспільно-політичних інститутів в Україні доби незалежності. В процесі дослідження встановлено, що реалізація проектів міжнародної технічної допомоги є досить важливими для проведення реформ та реалізації програм соціально-економічного, суспільно-політичного розвитку України. Проаналізовано такі важливі аспекти залучення міжнародної технічної допомоги як політична стабільність, визначеній курс реформ, дотримання курсу європейської інтеграції та відповідність нормативно-правової бази. Визначено залучення допомоги з розвитку як важливого допоміжного інструмента у сприянні розвитку демократії та громадянського суспільства.

Ключові слова: *міжнародна технічна допомога, допомога з розвитку, донор, бенефіціар, реципієнт, громадянське суспільство, демократія.*